

COVID-19 Sonrasında Yükseköğretimde Dönüşümün İzleri: Tespitler ve Öneriler

Cihan Kocabaş

COVID-19 Sonrasında Yükseköğretimde Dönüşümün İzleri: Tespitler ve Öneriler

Ö Z E T

Türkiye'de K-12 düzeyindeki okulların 2021 Eylül ayında açılmasının akabinde yükseköğretim kurumları da uzunca bir aradan sonra yüz yüze eğitim için öğrencileriyle buluşmaya hazırlanmaktadır. Salgının günlük hayata etkileri devam ederken Türkiye'de üniversiteler yüz yüze eğitim için 2021 Güz ve 2022 Bahar dönemlerini kapsayan akademik takvimlerini planlamaya çalışmaktadır. Yükseköğretim paydaşlarını rahatsız eden mevcut problemlerin yanı sıra salgın koşullarından kaynaklı sorunların ve yakın gelecek belirsizliğinin sebep olduğu meselelerin izale edilmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, COVID-19 salgını sürecinde kapalı kalan yükseköğretim kurumlarının yeni akademik yılda yüz yüze eğitime başlarken mevcut durumlarının değerlendirilmesi ve salgın sebebiyle yaşanan değişimlerin kurumların geleceği perspektifiyle irdelenmesidir. Çalışmada yükseköğretim bağlamında kampüs, eğitim ortamları, öğretim üyeleri, eğitim-öğretim, öğrenciler, barınma, yönetim ve özerklik mevzularına değinilerek çözüm önceliği taşıyan sorunların tanımlanması ve çözümü için gerekli adımların atılması adına politika uygulayıcılarına yol gösterici notlar ve tespitler derlenmiştir. Politika uygulayıcıları ve yükseköğretim paydaşları için uygulanabilir, sürdürülebilir somut politika notları sunulmuştur.

Bu çalışma Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi'nin (EPAM) COVID-19 salgını sonrasındaki süreçte okullarımızın yeni eğitim öğretim sezonuna hazır olma durumunu anlamak ve değerlendirmek için organize ettiği çalıştay serisinde ortaya çıkan görüş ve perspektiflerin genişletilmesi ile hazırlanmıştır. Çalışmada, farklı yükseköğretim kurumlarında görev yapan idari ve akademik personelin, öğrencilerin ve eğitim araştırmacılarının katılımı ve katkısıyla ortaya koyulan görüşlerden faydalanılmıştır.

Çalışmaya katılmayı gösterip görüş ve önerileriyle katkıda bulunan İbrahim Hakan Karataş, Yusuf Alpaydın, Ali Özdemir, Günyüz Debeş, Numan Koyuncu, Lütfi Çakır, Kürşat Kültür, Abdussamet Aktaş, Fatih Güvendi, İsmail Erol, İrfan Ayhan, Lale Karaşan, Nurdan Görün, Oğuzhan Çetin, Işıl Dönmez ve Erhan Dönmez'e teşekkürlerimizi sunarız.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Covid-19, Covid-19 Sonrası Yükseköğretim

Atf: Kocabaş, C. (2021). *Covid-19 Sonrasında Yükseköğretimde Dönüşümün İzleri: Tespit ve Öneriler*, (Politika Notu: 2021/31). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

Cihan Kocabaş, Okul müdürlerinin güç tipi tercihlerini ve kriz yönetimi becerilerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasını 2016'da sunmuştur. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde Eğitim Yönetimi Doktora programında çalışmalarına Yükseköğretim yönetimi ve öğretmen yetiştirme alanlarında devam etmektedir. Farklı kuruluşların desteklediği eğitim ve araştırma projelerinde görev almaktadır.

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

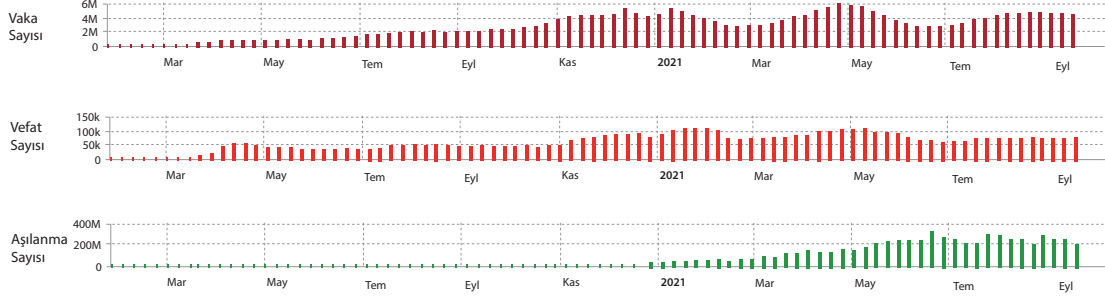
EPAM; Türkiye'de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Giriş

Yükseköğretim kurumları bilgi üreten ve bilgiyi aktaran kurumlar olarak uzunca bir zamandır toplumlara adeta yön vermektedir. Beşeri sermayeyi yoğuran bu kurumlar insan kaynağının niteliklerinin artırılması için akademik ve entelektüel birikimlerini aktarırken diğer taraftan emek talepleriyle iş gücü arasında köprü vazifesi görür. Bölgesel kalkınmada olduğu kadar ulusal kalkınmada da önemli yer tutan yükseköğretim kurumlarının, ülkelerin refah düzeyini tayin ettiği söylenebilir. Dolayısıyla hem ferdin hem de toplumun yükseköğretime atfettiği beklentiler de yükselmekte, yükseköğretime katılım gün geçtikçe artmaktadır. 2020 yılında dünya çapında 250,7 milyon öğrencinin yükseköğretime kayıt yaptırdığı görülmektedir. Araştırmalarda 2040 yılına gelindiğinde yaklaşık 600 milyon öğrencinin yükseköğretim sistemlerine katılacağı yönünde tahminler ortaya konmaktadır (Calderon, 2018).

Yükseköğretime talep gün geçtikçe artarken paydaşların beklentileri de dünya koşullarıyla ilintili şekilde değişmektedir. Toplumla girift ilişkileri bulunan yükseköğretim kurumlarının bu değişimlere tepkisiz kalamayacaklarından kendi amaçlarına ulaşmak ve hedeflerini gerçekleştirmek mücadelelere girmekte, bir şekilde değişime zorlanmaktadır. Günümüzde yükseköğretim kurumlarını ve yönetimini zorlayan meseleler çeşitlilik göstermektedir. Toplum ve paydaşlarının sürekli artan ve çeşitlenen talepleri, araştırma ve eğitim-öğretim yaklaşımlarının gelişimi, usul ve araçlardaki değişimler bunlar arasında sayılabilir. Politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, çevresel ve yasal değişimler de yükseköğretim kurumlarını doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Bu minvalde yönetim, özerklik, şeffaflık, kalite, hesap verebilirlik, uluslararasılaşma ve dijitalleşme gibi sıkça dile getirilen kavramlar son yıllarda yükseköğretimin sistemlerinin gündemini belirlemektedir (Erdoğan, 2019). 2019 sonu itibarıyla yükseköğretim alanında bu meseleleri bile gölgede bırakan bir hadise olarak küresel salgının ve etkilerinin, yükseköğretim kurumlarını değişim ve dönüşüm anlamında önemli bir eşiğe getirdiği söylenebilir. Salgı süreci tüm sektörleri etkilediği gibi yükseköğretim sistemlerine de etkilemiş, zorluklar ve fırsatlar ile karşı karşıya getirmiştir.

Bilindiği gibi 2019 yılı sonunda patlak veren ve tüm dünyaya süratle yayılan SARS-CoV-2 virüsünün sebep olduğu COVID-19 salgını, 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın ilan edilmiştir. Salgın ile mücadelede daha az tecrübe sahibi olunan ilk günlerde COVID-19 kaynaklı günlük vaka sayıları küresel çapta artan bir seyir göstermiş, Grafik 1'den de anlaşıldığı gibi 2021 yılının ilk aylarına kadar benzer şekilde artma eğilimiyle devam etmiştir. Karantina, kapanma ve izolasyon tedbirlerinin artırılmasından sonra ise vaka sayıları düşmeye başlamıştır. Günümüze gelindiğinde Dünya Sağlık Örgütü verileri toplamda 210 milyonun üzerinde vaka tespit edildiğini, yaklaşık 4,5 milyon kişinin ise COVID-19 sebebiyle hayatını kaybettiğini göstermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2021).

Grafik 1. Küresel Covid-19 vaka, vefat ve aşılama sayıları

Kaynak: Johns Hopkins University - CSSE, 2021

Gelişmiş veya gelişmekte olan fark etmeksizin tüm ülkelerde kriz durumu yaşanmasına sebep olan salgın, neredeyse tüm sektörleri olumsuz etkilemiştir. Tüm dünyada bu koşullardan en çok etkilenen kurumlar arasında ise okullar yer almaktadır. Zira okullar salgının yayılımı açısından en kritik kamusal alan niteliği taşımaktadır. Bölgesel olarak değişiklik göstermekle birlikte UNESCO (2021a) verilerine göre okullar, salgının başlangıcından bu yana ortalama 3,5 ay (14 hafta) tamamen kapalı kalmıştır. Bu süre akademik yılın üçte ikisinin kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Türkiye’de ise okullar 28 hafta tam kapalı; 21

hafta ise kısmen kapalı kalmıştır (UNESCO, 2021b).

K-12 düzeyindeki zikredilen rakamlara paralel olarak bu çalışmanın odaklandığı yükseköğretimde de dünya çapında ciddi kayıplar söz konusudur. Avrupa Komisyonunun raporuna göre küresel ölçekte COVID-19 salgınından yükseköğretim düzeyinde yaklaşık 220 milyon öğrenci etkilenmiştir (Farnell vd., 2021). 8 milyonun üzerinde öğrencisiyle Avrupa Yükseköğretim Alanı’nın en kalabalık öğrenci nüfusuna sahip Türkiye’de de yükseköğretim sistemi, hiç şüphesiz salgının se-

Tablo 1. Yükseköğretim örgün ve ikinci öğretime kayıtlı öğrenci sayıları

Düzye	Öğretim Türü	Erkek	Kadın	Toplam
Önlisans	Örgün öğretim	395500	342818	738318
	İkinci öğretim	114084	79086	193170
Lisans	Örgün öğretim	1049614	1057231	2106845
	İkinci öğretim	198762	129696	328458
Yüksek Lisans	Örgün öğretim	146018	143742	289760
	İkinci öğretim	22798	15797	38595
Doktora	Örgün öğretim	55558	50590	106148
Toplam		1982334	1818960	3801294

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2021

bep olduğu menfi koşulların tesiri altındadır. Açık ve uzaktan öğretime kayıtlı öğrencileri düştüğümüzde geriye kalan yaklaşık 4 milyon aşkın öğrencinin salgının etkileri günlük yaşantımızı etkilemeye devam ederken yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitim öğretime başlaması söz konusudur.

Salgının meydana getirdiği ekonomik durgunluğun eğitim sistemlerine de yansıdığı görülmektedir. Eğitim sektörünün ve özellikle yükseköğretim kurumlarının ekonomiyle doğrudan ve dolaylı bağlantıları salgın sürecinde daha da belirginleşmiştir. Sağlık ve sosyal refahın korunmasının öncelendiği salgın döneminde, bazı ülkeler eğitim bütçelerinden tasarrufa gitmek durumunda kalmıştır (Al-Samarrai vd., 2020). Ekonomik riskler özel okulları zorlayacağından kamu okullarına doğru yönelimin artacağı ve kamu okullarına ayrılacak bütçeler için devletlerin fazladan yükler yükleneceği beklenmektedir (Salmi, 2020). Tüm dünyada öğrencilerin yükseköğretime devam etme konusunda finansal olarak daha çok güçlük yaşamaları, mezun olan öğrencilerin ise ekonomik durgunluk sebebiyle büyük istihdam zorlukları ile karşılaşması muhtemel görünmektedir (Salmi, 2020). Dolayısıyla insan sermayesinin ve eğitime katılım oranlarının da olumsuz etkileneceği öngörülmektedir (Fuchs-Schündeln vd., 2020).

Birçok çalışmada, öğrenilen beceriler ile elde edilen gelir arasındaki güçlü ilişki ortaya konmaktadır (Hanushek ve Woessmann, 2020). Bu perspektifle ele alındığında salgın sürecinde eğitim öğretimde yaşanan aksaklıkların ve öğrenme kayıplarının ekonomiye uzun vadeli ve derin etkileri olacağı düşünülebilir. Nitekim okul kapanmalarının tüm

dünyada ekonomik büyümeyi yıllık %0,8 oranında düşürdüğü tahmin edilmektedir (Psacharopoulos vd., 2021). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada ise şahıs düzeyinde muhtemel ekonomik kayıplar hesaplanmıştır. Araştırmacılar, yükseköğretimdeki bir yıllık kaybın, kişilerin çalışma hayatında 90 bin dolardan fazla gelir kaybına sebep olabileceğini ortaya koymuştur (Abel ve Deitz, 2020).

Anlaşıldığı üzere yükseköğretim sistemlerini salgın süreci ve sonrasında aşılması gereken ekonomi bağlantılı muhtelif sorunlar beklemektedir. Türkiye'de de durum bundan farklı değildir. Yükseköğretim kurumlarının kapalı kalmasının ve eğitime uzaktan veya çevrim içi devam edilmesinin şüphesiz önemli maliyetleri olmuştur. Ekonomik maliyetlerin ötesinde uzaktan eğitim sürecinin getirdiği sorunlar da yükseköğretim sistemi içerisinde çözüm bekleyen başka bir mesele niteliğindedir.

Türkiye'de ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart 2020'den çok az bir süre sonra, 16 Mart 2020 tarihinde yükseköğretim kurumları üç hafta tatil edilmiştir. Daha sonra bahar döneminde örgün eğitime ara verildiği açıklanmıştır. Bunun üzerine Yükseköğretim Kurulu, 23 Mart 2020 tarihi itibari ile üniversitelere kapasiteleri ölçüsünde uzaktan eğitime başlamaları gerektiği talimatını vermiştir. Ancak bu beklenmedik ve alışıl gelmiş dışındaki durum, bir anda yükseköğretim kurumlarını ve paydaşlarını çözülmesi gereken sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Diğer sektörlerde olduğu gibi salgının gölgesinde yükseköğretim sistemi de hayatta kalma ve dönüşümlere ayak uydurma çabası içerisine girmiştir.

2021 itibariyle vaka ve vefat sayılarının göre-

ce yüksek olmasına rağmen virüse karşı bağışıklık sağlayan çeşitli aşuların uygulanmaya başlamasının ve hastalığın tedavisinde elde edilen deneyimlerin, salgın ile mücadelede ve dolayısıyla normal yaşama dönüş için ümit verici gelişmeler olduğu söylenebilir. Fakat yükseköğretim kurumlarının yüz yüze eğitime başlamasının arifesinde, Sağlık Bakanlığının güncel verilerine bakıldığında Türkiye’de COVID-19 salgınının ikinci yılında da toplum sağlığını ve refahını hala tehdit etmeye devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Eylül 2021 verilerine göre günlük ortalama vaka sayısının 20 binin üzerinde, günlük ortalama vefat sayısının ise 250’nin üzerinde olduğu görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2021a).

6 Eylül 2021’de Türkiye’de K-12 düzeyindeki okulların açılmasının akabinde yükseköğretim kurumları da uzunca bir aradan sonra yüz yüze eğitim için öğrencilere kapılarını açmaya başlamıştır. Salgının günlük hayatımıza etkileri devam ederken Türkiye’de yükseköğretim kurumları yüz yüze eğitim için 2021 Güz ve 2022 Bahar dönemlerini kapsayan akademik takvimlerini planlamaya çalışmaktadır. Yükseköğretim paydaşlarını rahatsız eden mevcut problemlerin yanı sıra salgın koşullarından kaynaklı yakın gelecek belirsizliğinin izale edilmesi oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 salgını sürecinde kapalı kalan yükseköğretim kurumlarının yeni akademik yılda yüz yüze eğitime başlarken mevcut durumlarının değerlendirilmesi ve salgın sebebiyle yaşanan değişimlerin kurumların geleceği perspektifiyle irdelenmesidir. Çalışmada yükseköğretim bağlamında kampüs, eğitim ortamları, öğretim

üyeleri, eğitim-öğretim, öğrenciler, barınma, yönetim ve özerklik mevzularına değinilerek çözüm önceliği taşıyan sorunların tanımlanması ve çözümü için gerekli adımların atılması adına politika uygulayıcılarına yol gösterici notlar ve tespitler derlenmiştir. Politika uygulayıcıları ve yükseköğretim paydaşları için uygulanabilir, sürdürülebilir somut politika notları sunulmuştur.

Kampüs ve Eğitim Ortamları

Üniversiteler ve üniversite kampüsleri yalnızca yerel değil, dünyanın dört bir yanından öğrencilerin ve akademisyenlerin bir araya gelebildiği kültürel etkileşim ve yaşam alanlarıdır. 2020 yılı başından beri üniversiteler COVID-19 salgınının hızlı yayılmasından dolayı ya kapatılmış ya da çeşitli önlemler sebebiyle nüfusu oldukça seyreltilerek eski kalabalık günlerinden farklılaşmıştır. Dolayısıyla enstitü, fakülte, kütüphane vb. sosyal ve kültürel faaliyetler için elverişli alanlar sunan kampüslerin salgın sürecinde atıl duruma düşmesi söz konusu olmuştur. Seyahat kısıtlamaları, sosyal mesafe kurulları, izolasyon teşvikleri ve karantina uygulamaları sebebiyle kampüsün devamlı üyeleri öğrenciler, akademik ve idari personel doğrudan etkilenmiştir. Uzaktan eğitime geçişle beraber özellikle öğrencilerin kampüslerden ayağı kesilmiş, yurtlarından veya evlerinden eğitimlerine devam etmişlerdir. Bu yüzden de kampüsün sunduğu imkanlardan mahrum kalmıştır.

Çimen ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında üniversite kütüphanelerinin online veya haftanın belirli günlerinde fiziksel olarak açık tutularak hizmetlerine devam ettiği, dijital

kaynaklara erişim için sunduğu imkanlardan sıkça istifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen fiziksel kaynaklara erişim azalmış, kütüphanede çalışma/okuma salonları kullanılamamış, öğrencilerin ödev hazırlarken veya sınavlara hazırlanırken gerekli imkanlara ulaşımını belli ölçülerde kısıtlanmıştır. Birçok üniversitenin ve kütüphanenin veri tabanlarına erişimin ücretsiz hale getirilmesi söz konusu olmuşken bile yükseköğretim paydaşlarının tamamının bu imkanlardan eşit olarak yararlanmadığı düşünülmektedir (Erhan ve Gümüş, 2020).

Kampüs içerisinde ihale usulüyle yer alan kantin, kafe, kuaför ve kırtasiye gibi işletmelerin salgından nasıl etkilendiği, mevcut durumun ne olduğu veya kampüsler yeniden açılırken hangi kapasiteyle hizmet verebilecekleri de ayrı bir belirsizlik taşımaktadır. Kampüslerin kapalı olduğu süreçte ihalesi düşen işletmelerin yerinin salgın kaynaklı ekonomik risk ortamında yeniden ikamesi kolay olmayacaktır. Söz konusu işletme sahiplerinin salgının sebep olduğu risk koşullarından etkilenmemesi için sürdürülebilir müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kampüs ekosisteminde önemli yer tutan bu işletmelerin hizmetlerini devam ettirebilmeleri oldukça önemlidir.

Hijyen ve sosyal mesafe tedbirlerinin gerektiği gibi uygulanması için kampüslerin yoğunluğunun düşük olması gerekmektedir. Yükseköğretim Kurulu kararlarında derslerin %60'ının yüz yüze yapılabileceğinin belirtilmiş olmasına rağmen bazı kampüs yerleşkelerinin binlerce öğrenciyi yüz yüze eğitim için bir araya getirmesi başta öğrencilerde ve akademik personelde haklı endişe ve taleplerin doğmasına sebep olacaktır. Kampüslerde bir başka endişe kaynağını aşı meselesi

oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin aşılama oranlarının yayınlandığı bir kaynak bulunmamakla birlikte Sağlık Bakanlığı (2021b) verilerine göre Eylül ayı sonunda 18 yaş ve üzeri nüfusun yaklaşık % 87'sinin birinci doz; %72'sinin ise ikinci doz aşılarının yapıldığı görülmektedir. Bazı üniversitelerin rektörlük düzeyinde aldığı kararlar ile aşıları tamamlanmayan öğrencilerin, akademik ve idari personellerin, güncel PCR testi olmadan kampüs içerisine almayacağı gündeme gelmiştir. Bazı üniversitelerde ise kampüse erişimde aşı ve PCR testi zorunluluğu olmadığı açıklanmıştır. Aşının zorunlu tutulmasının insan hakları bakımından mümkün olmadığı sıkça ifade edilse de yükseköğretim kurumlarının kararları ve uygulamalarının, tartışmaları beraberinde getirebileceği görülmektedir.

Üniversitelerin özellikle akademik birimlerinin binalara giren çıkan sirkülasyonunu düşürmeye ve seyrek oturabilmeye elverişli ders planlamaları yaparak sağlık ve güvenlik endişelerini izale etmesi beklenecektir. Bu bağlamda Yükseköğretim Kurulunun (2021a) yayınladığı "Küresel Salgın Sürecinde Kampüs Ortamlarına Yönelik Uygulamalar Rehberi" virüs ve yayılımı hakkında bilgiler barındırmakta, kampüs ortamlarında salgına karşı alınacak önlemleri ve tavsiyeleri ayrıntılı şekilde açıklamaktadır. Rehberde sosyal ve ortak kullanım alanlarında alınması gerekli tedbirler başlığı altında kantinlerden yüzme havuzlarına kadar kampüs içerisinde yer alan tüm ortamlara ilişkin detaylı bilgiler üniversitelere ulaştırılmıştır.

Salgının kampüs ortamındaki insan profilini de değiştireceği söylenebilir. Çünkü küreselleşmenin önemli vasıtalarından olan uluslararası öğrencilerin ve akademisyenlerin

gelecekteki tercihlerini etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu minvalde Bahadır ve Gürsoy (2020) çalışmalarında Erasmus+ hareketliliğinin salgın sürecinde olumsuz etkilenmediğini ifade etmektedirler. Seyahat ve vize kısıtlamaları sebebiyle de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ters yönde eğilim gösterebileceği riskine vurgu yapılmaktadır (Ewing, 2021). Dolayısıyla da yakın gelecekte salgının sebep olduğu belirsizlik ortamının kampüsün uluslararası heterojen insan profilini farklılaştıracağı öngörülebilir.

Çeşitli araştırmacılar kampüs ortamlarında fiziksel unsurların salgın sonrası dönemde değişim geçireceğine işaret etmektedir. Harmanlanmış öğrenme (blended), hyflex (hybrid flexible) gibi uygulamalara eğilimin artacağı (Bozkurt, 2020); personel için de evden çalışma imkanlarının genişletileceği öngörülmektedir. Öğrencilerin çevrimiçi uygulama ve portal beklentileri artarak devam edecek (Locke, 2021) kampüslerde dijitalleşme ve dijital göç eğilimi sürecektir (Hatipoğlu ve Köksalan, 2021). Bu durumda bina ve ofis ihtiyacı azalacağından üniversitelerin bina bakımı, temizlik ve güvenlik maliyetlerini azaltması söz konusu olacaktır. Kampüslerde yatırımların farklı yönere kayacağı tahmin edilmektedir (Bahadır ve Gürsoy, 2020; Ewing, 2021).

Öğretim Elemanları

Salgının ilk aylarında yapılan bir çalışma, Türkiye’de akademisyenlerin üçte ikisinin ailelerine hastalık bulaştırma, dörtte birinin ise salgın virüsü sebebiyle ölüm kaygısı taşıdığına işaret etmektedir (Ceyhan ve Uzuntarla, 2020). Bu yüzden yükseköğretim kurumlarının önemli iç paydaşlarından olan öğretim üyelerinin ders verme ve sahada araştırma

yapma gibi işlerine salgının olumsuz yansımaları olmuştur. Ev izolasyonu sürecinde ebeveynlik ve ev işleri de akademisyenlerin bir bölümünün günlük programlarını zorlamıştır. Salgın tedbirleri devam ederken fiziksel erişim noktasında öğrencilere nispetle daha avantajlı olsalar bile öğretim üyeleri de kampüs olanaklarından kısıtlı şekilde yararlanabilmişlerdir. Yemekhane, kütüphane, kantin ve kırtasiye gibi hizmetlere erişimler sınırlı kalmış, meslektaş etkileşimi ve sosyalleşme gibi hususlarda da eksiklik hissedilmiştir. Bunlara rağmen izolasyon sürecinin akademisyenler için avantaja dönüşen bir boyutu Demir ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında ortaya çıkmıştır. Türkiye’den 8242 akademisyenden görüş alarak yürüttükleri araştırmanın sonuçlarında akademisyenlerin yarısından fazlası bilimsel makale/araştırma/kitap okumada anlamında daha çok imkân bulduklarını ifade edilmektedir.

Salgının ilk günlerindeki korku, panik ve endişe hisleri yavaş yavaş etkisini kaybederken akademisyenler asıl işleri olan ders verme ve araştırma yapmaya odaklanmaya başlamışlardır (Eğilmez, 2020). Ancak geleneksel usulle yapılan derslerin bir anda uzaktan ve çevrimiçi platforma taşınması öğretim üyeleri için de beklenmedik bir durum meydana getirmiştir. Birçok akademisyen çevrimiçi araçları bir tercih olarak görürken salgın sürecinde bu araçlar adeta zorunluluğa dönüşmüştür. Uzaktan yapılan derslerde de performansın düştüğüne yönelik çokça şey söylenmiştir. Özellikle eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin alanları gereği hibrit, uzaktan, çevrimiçi vb. ortamlara pedagojik becerilerini uyarlamakta daha başarılı olduğu tahmin edilmektedir. Fakat diğer fakültelerden akademisyenlerin ise

uzaktan veya çevrimiçi derslerde gereksinim duyulan pedagojik yeterliklerin kazanılması için desteğe ihtiyaç duydukları söylenebilir. Yıldız (2020) uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin aldıkları eğitime yönelik algılarını incelediği çalışmasında, bazı öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde becerilerinin yetersiz kaldığını bulgulamıştır. Bu bulguyu Durak, Çankaya ve İzmirli'nin (2020) çalışması destekler niteliktedir. Çalışmada görüş bildiren uzaktan eğitim birimi yöneticileri ve personellerinin çoğunluğu, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecine hazır olmadığını veya hazır olduklarından şüphe ettiklerini belirtmiştir. Demir ve arkadaşları ise (2020) doğrudan akademisyen görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, akademisyenlerin %81,9'unun uzaktan eğitim konusunda herhangi bir tecrübesi olmadığını tespit etmiştir.

Yeni dönemde kampüsler her ne kadar yüz yüze eğitim için açılrsa da derslerin %40'lık bir bölümünün uzaktan işleneceği düşünüldüğünde öğretim elemanlarının ivedi olarak eksiklerinin kapatılmasına ihtiyaç vardır. Avrupa Komisyonunun (Farnell vd., 2021) raporunda salgın sonrası süreçte akademisyenlerin iyi oluş ve refah düzeylerinin yükseltilmesi önemli görülmektedir. Yaygınlaşarak devam edeceği tahmin edilen uzaktan eğitim araçlarına erişimin kolaylaştırılması ve bu araçlara ilişkin kullanım becerilerinin multidisipliner yaklaşım ile geliştirilmesi önerilmektedir. Yükseköğretimde dijital dönüşüm süreci gelecek yıllarda yoğun bir şekilde devam edeceğinden öğretim elemanlarının bu bağlamdaki becerileri daha da önemli hale gelecektir.

Eğitim-Öğretim

Türkiye'de salgın sebebiyle 23 Mart 2020 tarihinde yükseköğretim düzeyinde açık ve uzaktan öğretime geçilmiştir. Bu uygulama 2020- 2021 Güz yarıyılında ve 2020-2021 Bahar yarıyılında da devam etmiştir. Üniversiteler kapasiteleri nispetinde uzaktan eğitim uygulama ve araştırma merkezleri ve bilgi işlem dairesi başkanlıkları ile yoğun bir tempoda kurumlarındaki uzaktan eğitim sürecini yürütmeye çalışmışlardır. Yükseköğretim Kurumu ise Yükseköğretim Kurumları Dersleri Platformu'nu öğrencilerin erişimine açarak ilk aşamada Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinin ders içeriklerinin paylaşılmasını sağlamıştır. Tüm bu gelişmeler görünüşte uzaktan eğitime hızlı adapte olunduğu izlenimi verse de altyapı, uzmanlık ve teknik destek yetersizlikleri sebebiyle eğitim ve öğretimde beklenen verimin alınmadığı söylenebilir (Yirci ve Özdemir, 2021) Nitekim çok kısa bir zaman diliminde uzaktan eğitim sürecine külliyen entegre olmaya çalışılırken kurumların ve personellerinin yeterli düzeyde hazırlıklarının olmadığı fark edilmiştir (Hark Söylemez, 2020).

Yükseköğretim Kurulu (2020), "Küresel Salgın ile Mücadele Sürecinde Yeni Düzenlemeler II" başlıklı düzenlemesinde derslerin %40'ının uzaktan yapılabileceğini duyurmuştur. O günden bu yana iyisiyle kötüsüyle devam eden uzaktan eğitim sürecinde muhtelif araçların kullanımı bir alışkanlık meydana getirdiğinden, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının salgın sonrasında da dijital ortamlar ve içeriklerden yüksek oranda istifade edecekleri tahmin edilebilir. Hatta teorik derslerin geleneksel yöntemlerle, geleneksel

mekarlarda işlenmesine gerek kalmayacağına yönelik düşünceler de tezahür edecektir. Öğretim elemanlarının ders işlerken kullandığı yöntem ve materyaller daha çok sorgulanacağı için öğretim tasarımlarını gözden geçirmek durumunda kalabilirler (Martin, 2021; Curtin, 2021).

Yeni akademik yılda hem K-12 düzeyinde hem de yükseköğretim düzeyinde eğitim-öğretim süreçlerinin planlanmasında salgın sürecinde derinleşen öğrenme kayıplarının telafi edilmesi oldukça önemlidir. Öğrenme kayıplarıyla ilgili çalışmalar daha çok K-12 düzeyini odağa almış görünse de yükseköğretimde de ciddi kayıplar olduğu söz konusudur. TeamLease Edtech'in (2021) yayınladığı bir raporda G7 ülkelerinde öğrenme kayıplarının %9 ile %32 düzeyleri arasında tahmin edildiği görülmektedir. Hindistan'da 700'ün üzerinde üniversite öğrencisi ve üniversite personelinin görüş bildirdiği çalışmada, öğrencilerin büyük bir bölümü %40 ile %60 düzeyleri arasında öğrenme kaybı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı raporda eğitimciler ise öğrencilerin öğrenme kaybının %30 ile %40 düzeyinde olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Çalışmada bu kayıpların ise yaklaşık üç yılda telafi edilebileceği belirtilmiştir. Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde öğrenme kayıplarının detaylı tespitinin yapıldığı bir çalışma henüz mevcut değildir. Ancak Yükseköğretim Kurulunun yeni akademik yıl için yayınladığı rehber, telafi süreci için önemli hususlar barındırmaktadır. 2021 Güz dönemine hazırlıklar devam ederken Yükseköğretim Kurulu (2021b) tarafından "Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar" adıyla yayınlanan rehber, eğitim-öğretim süreçleriyle ilgili bir çerçeve çizmektedir. Se-

naryolara göre izlenmesi gereken adımların detaylarıyla ele alındığı bu rehberde eğitim öğretim süreçleriyle ilgili olası belirsizlikleri ortadan kaldırmaktadır. Salgın sürecinde hem uzaktan hem de uygulamalı eğitimlerde etkililiği ve verimliliği artıracak hususlara değinen rehberin oldukça ayrıntılı hazırlandığı ve üniversitelerin kendi yapı ve süreçlerine kolayla uyarlanabilecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Eğitim camiasına uzunca bir süre açık ve uzaktan eğitimi tecrübe ettiren salgın krizi, bu platformların yardımcı veya alternatif birer öğrenme yaklaşımı olduğuna yönelik görüşleri etkilemiş ve algıları tersi yönünde değiştirmiştir. Salgından sonraki dönemde açık ve uzaktan eğitimin temel öğrenme kaynakları arasında yer bulacağı düşünülmektedir (Can, 2020). Dolayısıyla yakın gelecekte "dijital ortam pedagojisi" ve "harmanlanmış öğrenme" gibi kavramların eğitim-öğretim yaklaşımlarını şekillendireceği öngörülebilmektedir. Zira eğitim ve öğretim endekslerinde hali hazırda çokça önem atfettiğimiz bina veya derslik sayısı istatistikleri, yerini şimdiden internet bağlantı hızı ve akıllı cihaz sayısı istatistiklerine bıraktığı söylenebilir. Salgın sürecinde Türkiye'de 8242 akademisyenden görüş alınarak yürütülen bir araştırma, akademisyenlerin büyük çoğunluğunun (%83,5) gelecekte çevrimiçi ve uzaktan akademik faaliyetlerin yaygınlığında artış beklediğini ortaya koymaktadır (Demir vd., 2020).

Öğrenciler

23 Mart 2020'de alınan karar neticesinde açık ve uzaktan eğitime geçildiğinde fiziksel olarak derslere devam zorunluluğunun ortadan kalkması birçok öğrenci için hem sağlık tedbirleri açısından daha uygun koşullara sahip hem de yaşam masraflarının daha düşük olacağı memlekete dönüş seçeneğini makul hale getirmiştir. Uluslararası öğrenciler için ise durum daha da karmaşıklaşmıştır. Salgın koşullarının meydana getirdiği belirsizlikler sebebiyle mağduriyetler yaşamışlardır. Salgın sürecinde öğrencilerin olumsuz etkilendiği araştırmalara da sıkça yansımıştır. Özellikle yakınlarını kaybeden üniversite öğrencilerinin virüs yüzünden korku hissettikleri gözlemlenmiştir (Duman, 2020). Dahası, yaşam koşullarının değişikliği, mali zorluklar, konaklama ve seyahat kısıtlamaları gibi öğrencileri etkileyen hususlar anksiyete yaşamalarına sebep olmuştur (Yorguner vd., 2021). Üniversite öğrencilerinin süreçte durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri de yüksek olarak tespit edilmiştir (Öz Ceviz vd.,2020).

Uzaktan eğitim sürecinde ise öğrencilerin derslere daha az katılım gösterdikleri, derslere yönelik ilgi ve motivasyon kaybı yaşadıkları görülmektedir (Yıldız, 2020). Ölçme-değerlendirme sistemlerinin uzaktan öğretime başarılı şekilde uyarlanamamış olması da öğrenciler açısından adaletsizlik doğurmaktadır. Uzaktan eğitimde sınav güvenliğinde ortaya çıkan zafiyetler ve kopya davranışları gibi meseleler sıkça gündeme gelmiştir. Kopya davranışlarının salgın sürecinde arttığına işaret eden araştırmalar yayınlanmıştır (Rossiter, 2020). Uzaktan öğretim teknolojileri, kopya davranışlarının tespiti ve önlenmesinde yetersiz kalmış görünmektedir (Eryılmaz

ve Genis-Gruber, 2021). Bu yüzden öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik olumsuz algılar geliştirdiği ifade edilmektedir (Erhan ve Gümüş, 2020).

2020-2021 Öğretim yılı yükseköğretim istatistiklerine göre Türkiye'de 8 milyonun üzerinde yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2021). Yaklaşık 800 bin öğrenci çok yakın zamanda üniversiteli oldu ve ek yerleştirme süreci ile boş kalan 170 bin kontenjan için tercihler alındı (ÖSYM, 2021). Türkiye'de önemli bir popülasyonu temsil eden bu öğrencilerinden özellikle örgün ve ikinci öğretime devam edenlerin bir kısmının 2020 Mart ayından itibaren (yaklaşık 20 aydan beri) kampüslerine neredeyse hiç uğramadıkları söylenebilir. Bu öğrencilerin salgının etkileri devam ederken kalabalık kampüs ortamlarında kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri elbette beklenemez. Ayrıca kampüs ortamından uzunca bir süre mahrum kaldıkları için oryantasyon ve adaptasyon ihtiyacı duyacakları da aşıkardır.

Bilindiği gibi 1 Eylül 2021 itibarıyla okul öncesi ve birinci sınıflar için uyum eğitimlerine başladı ve 6 Eylül'de ise K-12 düzeyinde yaklaşık 18 milyon öğrenci ve 1 milyon üzerinde öğretmen ders başı yaptı. Basına yansıyan haberlere göre okulların açılması üzerinden geçen üç hafta sonra 600'den fazla dersliğin karantinaya alınması söz konusu olmuştur. Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer, 30 Eylül 2021 tarihinde katıldığı bir televizyon programında 5 bin 900 sınıfın kapatılıp yeniden açıldığı yönünde demeç vermiştir (CNN TÜRK, 2021). Yükseköğretim kurumları için durumun ne kadar ciddileşeceği, yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eği-

time başladığında da benzer durumların yaşanıp yaşanmayacağı başta öğrenciler olmak üzere tüm paydaşların endişeyle cevap aradığı sorular arasındadır. Ayrıca aşı olma konusunda tereddüt yaşayan öğrencilerin kampüslere erişimlerinde mağduriyet yaşayabilecekleri tahmin edilmektedir.

Öğrencilerin yeni akademik yıla hazırlanırken üstesinden gelmeleri gereken bir başka husus, barınmadır. Basına da yansıdığı üzere fahiş düzeyde yükselen konut kiralari, öğrencileri GSB Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğünün, sivil toplum kuruluşlarının ve özel işletmelerin yurtlarına yönlendirmektedir. Ancak salgın koşulları devam ederken bu toplu konaklama seçeneklerinin sağlık ve güvenlik yönünden de makul olup olmayacağı tartışma konusudur. Salgın koşullarının yakın geleceği muğlak kılması nedeniyle de ev sahipleriyle veya yurtlar ile imzalanacak kontratların tarafları mağdur etmesi muhtemeldir.

Son kertede salgın ve etkileri devam ederken hem ulusal hem de uluslararası düzeyde öğrencilerin yükseköğretim kurumu tercihlerinde değişen parametrelerin söz konusu olacağı söylenebilir. Hijyen, metrekareye düşen öğrenci sayısı, konaklama ücretleri, ülkenin veya şehrin salgınla mücadeledeki başarısı gibi yeni kıstaslar öğrencilerin değerlendirmelerinde ve dolayısıyla tercihleri arasında yer bulmaya başlamıştır (Erhan ve Gümüş, 2020).

Yakın gelecekte öğrencilerin sağlığını korumak kadar kampüste kalmalarını da sağlayacak strateji ve önlemlere de başvurmak gerekecektir. Özellikle pahalılaştan yaşam maliyetleri yükseköğretim öğrencilerini zor-

layacaktır. Burs imkânlarının genişletilmesi, uygun fiyatlı barınma ve gıda olanaklarının artırılması öğrenciler lehine öncelikli görünmektedir. Öğrencilere akademik yıl içerisinde eğitime devam ederken kampüste veya çevresinde çalışabilecekleri yarı zamanlı iş imkânları sağlanması da katkı sağlayacaktır. Ders programlarının ve kredi sistemlerinin daha esnek hale getirilmesi, dönemi uzayan öğrencilerin harçlarının düşürülmesi ve yeni ek süre haklarının tanınması, yatay geçiş imkânlarının genişletilmesi, çevrimiçi/uzaktan öğretim gibi kolaylıkların salgın süreci ve sonrasında öğrenci terklerinin önüne geçilmesi için başvurulacak uygulamalar olacağı öngörülebilir.

Yönetim ve Özerklik

COVID-19 salgını, yükseköğretim kurumlarının ve akademisyenlerin krizler karşısında ne kadar savunmasız kalabildiklerini göstermiştir (Mok ve Montgomery, 2021). Dahası salgının sebep olduğu krizin yükseköğretim kurumlarında henüz denge durumuna dönemediğini söylemek mümkündür. Zira salgının günlük hayata etkilerinden yükseköğretim kurumlarını hariç tutmak henüz söz konusu değildir. Hal böyleyken Türkiye’de yükseköğretim sistemi 8 milyon üzerinde öğrencisi, 180 bini bulan öğretim elemanı ile 2021 Güz akademik yarıyılına yüz yüze öğretime hazırlanmaktadır. Hali hazırda açık ve uzaktan öğretime kayıtlı öğrencileri düşüğümüzde geriye kalan yaklaşık 4 milyon aşkın öğrencinin salgının etkileri devam ederken kampüslerde eğitim öğretime devam edeceği anlamına gelmektedir. Rakamların büyüklüğü hasebiyle “yeni normal” koşullarında yükseköğretim yönetimine yeni yükler yükleneceği açıktır.

Türkiye’de ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart 2020’den az bir süre sonra, 16 Mart 2020 tarihinde yükseköğretim kurumları üç hafta tatil edilmiştir. Salgının Türkiye’ye gelişiyse yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilmesi arasında geçen bu süreç aslında bir özerklik sınavı olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte rektörlerin kendi inisiyatifleriyle üniversiteyi açık veya kapalı tutma kararını alıp alamadıkları bir bakıma sınanmıştır. Kadir Has Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi ve MEF Üniversitesi, Yükseköğretim Kurulunun kararından önce yüz yüze eğitime ara verdiklerine yönelik paylaşımlarda bulunmuştur. Çok geçmeden 207 üniversite rektörü, yükseköğretim kurumlarının durumunu değerlendirmek için 11 Mart 2021 günü Ankara’ya acil toplantıya çağırılmıştır. Yükseköğretim kurumlarının üç haftalığına tatil edilmesine yönelik açıklama ise beş gün sonra, 16 Mart 2020 tarihinde yapıldı. Sonuç olarak yükseköğretim kurumlarının süreçte otonom davranmadıkları söylenebilir (Erkut, 2020, s.126). Virüsün kişiler arasında geometrik bir artışla bulaştığı dikkate alındığında kaybedilen sürenin hiç de önemsiz olmadığı burada ifade edilebilir. İlerleyen süreçte 2020 Bahar döneminde örgün eğitime ara verildiği açıklanmıştır. Bunun üzerine Yükseköğretim Kurulu, 23 Mart 2020 tarihi itibari ile yükseköğretim kurumlarına kapasiteleri ölçüsünde uzaktan eğitime başlamaları gerektiği talimatını vermiştir. Yükseköğretim Kurulu, bir bakıma üniversitelere yetki devri yaparak salgının seyri ve ortaya çıkan gelişmeler karşısında daha özerk hareket alanı sunmuştur (Yirci ve Özdemir, 2021).

Türkiye’de yükseköğretim alanının ulaştığı büyüklük ve çeşitlilik daha fazla kurumsal özerklik ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Sal-

gın sürecinin bu ihtiyacı daha da belirgin hale getirdiği görülmektedir. Hızlı karar alabilmek, karar alırken mevcut kapasiteyi, yerel ihtiyaçları ve paydaş beklentilerini de göz önünde bulundurabilmek yükseköğretim kurumları için salgın sürecinde önemli görünse de aslında bu hususlara yükseköğretim kurumları her zaman gereksinim duymaktadır. Rekabetçi bir sektörde bulunmak ve toplumun değişen dinamiklerine tatmin edici reaksiyon gösterebilmek için yükseköğretim kurumları için özerklik büyük önem taşımaktadır. Uzun yıllardır tartışma konusu olan özerklik meselesinin salgın sürecinden sonra daha da sık dile getirileceği söylenebilir. Yükseköğretime talep gün geçtikçe artarken, beklentiler çeşitlenip yoğunlaşırken Yükseköğretim Kurumu’nun yetki devri noktasında ve üniversitelerin daha otonom davranabilmesinde teşvik eden kararlar alması beklenecektir.

Yükseköğretim kurumlarını yeni yarıyılıda daha çok idari yönetim boyutuna taalluk eden, ihale usulüyle yer alan işletmelerin durumu, temizlik, hijyen, sosyal mesafe tedbirleri, sirkülasyonu düşürme ve seyreltilmiş ortamlar oluşturma gibi planlama ve organizasyon gerektiren idari meseleler beklemektedir. Akademik boyutta ise akademisyenlerin ve öğrencilerin iyi oluş durumlarının geliştirilmesi, öğretim ve araştırma bağlamında kalitenin artırılmasına yönelik çalışmalar gündemlerini oluşturacaktır. Krizden denge durumuna geçiş için kurum düzeyinde gerekli adımların atılması söz konusu olacaktır. Önceki başlıklarda da zikredildiği üzere 2021 güz dönemi yüz yüze eğitime başlarken yayınlanan “Küresel Salgın Sürecinde Kampüs Ortamlarına Yönelik Uygulamalar Rehberi” ve “Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim

Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Rehberi” önemli çerçeveler sunmakta ve üniversitelerin işini kolaylaştıracak pratik, kolay uyarlanabilir kılavuzlardır. Bu çalışmalar ile salgının ikinci yılında yükseköğretim yönetiminin daha başarılı yönetileceği umulmaktadır.

Salgında ve sonrasında kampüs ihtiyaçları yeniden şekillenirken yükseköğretim kurumlarının kendi misyon, vizyon ve değerlerini odağa alarak, örgüt yapılarına ve potansiyellerine göre özgün kararlar almaları gerekmektedir. Türkiye’de sayıları gün geçtikçe artan

yükseköğretim kurumları temelde devlet ve vakıf olmak üzere iki sınıfta toplansa da araştırma, teknik, sosyal ve tematik üniversite gibi ayrımlar da yapmak artık mümkündür. Dolayısıyla ihtiyaçları ve odakları farklı olan kurumların, aynı yönetim perspektifleriyle amaçlarını gerçekleştirmeleri beklenemez. Türkiye’de çok geniş paydaş ilişkileri ağının merkezinde yer alan yükseköğretim kurumlarının kendi yollarını çizebileceği, özgür mekanizmalara daha da fazla ihtiyacı olacağı açıktır.

Sonuç

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de COVID-19 salgını sürecinde kapalı kalan yükseköğretim kurumlarının yeni akademik yılda yüz yüze eğitime başlarken mevcut durumlarının değerlendirilmesi ve salgın sebebiyle yaşanan değişimlerin kurumların geleceği perspektifiyle irdelenmesidir. Bu minvalde öncelikle kampüs ve eğitim ortamlarının durumu irdelendiğinde uzunca bir süredir atıl kalan bu ortamların yüz yüze eğitim için kampüslere gelecek öğrencilerin güvenlik ve sağlığını korumak adına düzenlenmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır. Uzun vadede teknoloji araçları vasıtasıyla uzaktan ve çevrimiçi öğretim yaklaşımlarının daha fazla benimseneceği beklendiğinden, kampüs ortamlarının bu değişime uyum sağlayacak şekilde evrileceği, “dijital kampüsleri” destekleyecek yatırımların yeni bina, güvenlik, temizlik vb. gibi harcamalara tercih edileceği öngörülmektedir.

Yükseköğretim kurumları kapalıyken çevrimiçi ve uzaktan eğitim araçları belli ölçülerde kullanım alışkanlığı oluşturduğundan, yüz yüze eğitime geçildiğinde de bu araçların sıkça tercih edileceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla akademik personelin uzaktan ve çevrimiçi eğitim yeterliklerinin geliştirilmesi adına daha çok destek bulacağı, ölçme-değerlendirme veya uygulamalı eğitim gibi eksik kalınan hususlarda uygun çözümler geliştirileceği söylenebilir.

Salgın sürecinde hem yerli öğrencilerin hem de uluslararası öğrencilerin çeşitli saiklerle korku, kaygı ve anksiyete hissettikleri belirlenmiştir. Belirsizlik durumlarının devam etmesi öğrencileri mağdur etmekle kalmayacak, yeni dönemde rezilyans uygulamalarını

da başarısız kılacaktır. Öğrencilerin büyük kısmı uzaktan eğitime çoktan adapte olduklarından, bireyselleşmiş, kampüse ve olanaklarına uzaklaşmış, uygulamaya dayalı eğitimlere yabancılaşmıştır. Dijital bağımlılıkların arttığı, sosyalleşme becerileri de zayıfladığı düşünülmektedir. Bu sebeple öğrencilerin çoğunun oryantasyon ve adaptasyon ihtiyacı duyacakları söylenebilir. Hem psikolojik hem de sosyoekonomik açıdan yıpranmış bu öğrenci profilini kampüslerde tutabilmek için yükseköğretim kurumlarında uygulanacak salgın tedbirlerinin önemi bir kat daha artmaktadır.

Eğitim-öğretim yaklaşımları açısından geçici ve tercihe bağlı nitelikte istifade edilen araçların zorunlu ve sürekli niteliğe evrildiği günler tecrübe edilmiştir. Bu süreçte yayınlanan bir raporda, dijitalleşme hususunda edinilmesi uzun yıllar sürecektir kazanımların, salgının ilk 8 haftasında kazanıldığına dikkat çekilmiştir (Baig, Hall vd., 2020). Böyle bir kazanımın ortadayken, geleneksel yöntemlerle çağdaş araçları kıyas etme şansı bulan akademisyenlerin ve öğrencilerin, orada olmak (being there) ile dahil olmak (being included) arasındaki farkı kapatan araçlara rağbetinin artacağı tahmin edilmektedir (Curtin, 2021).

Son tahlilde salgında tecrübe edildiği üzere kriz durumları yükseköğretim kurumları için yönetimde özerklik ihtiyacını belirginleştirmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yükseköğretime yönelik perspektifleri yeni normalin belirlediği ve belirlemeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Yükseköğretim kurumu yöneticilerinin, belirsizlikler sebebiyle en başta yerel paydaşlarının duyduğu rahatsızlık ve endişeleri ortadan kaldır-

Politika Önerileri

Kampüs ve eğitim ortamlarına ilişkin öneriler:

- Kampüslerde ve konaklama yerlerinde öğrencilerin internet erişimlerinin yanında bağlantı hızı, taşınabilir bilgisayar ve akıllı cihazlara erişimleriyle ilgili istatistikler tutulmalı ve paylaşılmalıdır.
- Uluslararası öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yerel halkla ve öğrenciler ile yeterli etkileşim kuramadıkları dikkate alınarak sosyal katılımlarına katkı sağlayacak uygulamalar yapılmalıdır.
- Çevrimiçi derslerde yoğunluğa bağlı oturdan düşme, donma, kasma, ses-görüntü senkronizasyon bozukluğu gibi aksamaların yaşanmaması için yazılım ve internet servisleriyle ilgili iyileştirmeler yapılmalıdır.
- Yeni normalin ritüeli haline gelen sağlık tedbirleri çok önemli olmakla birlikte kampüslerde öğrenci üzerinde baskı unsuru haline getirilmemelidir. Öğrencilerin akademik becerileri ve sosyal etkileşimi üzerine odaklanılmalıdır.
- Öğretim elemanlarının ve öğrencilerin kampüse dönüş için psikolojik hazır bulunuşları hakkında gerekli araştırma ve çalışmalar yapılmalı, akademisyenlerin ve öğrencilerin okul sürecine uyumunu kolaylaştıracak sosyal etkinlikler tasarlanmalıdır.
- Dijitalleşme eğiliminin hız kazanması sebebiyle kampüs ve eğitim ortamlarının bu değişim ve dönüşüme paralel şekilde yapılanması faydalı olacaktır. Dijitalleşme için gerekli altyapı ve teknik donanımların kampüs ve eğitim ortamları için temin edilmesi yükseköğretim kurumlarına rekabet avantajı sağlayacaktır.

Öğretim elemanlarına ilişkin öneriler:

- Öğretim elemanlarının farklı senaryolara göre uzaktan, yüz yüze veya karma olarak derslerini işleyebilecek şekilde hazırlık yapmalıdırlar.
- Öğretim elemanları derslerini uzaktan veya çevrimiçi olarak verdiklerinde ders saatinden tasarruf edebildikleri için virüse yakalanıp hastalanan öğretim elemanlarının derslerine girebilmelidirler.
- Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim beceri eksiklikleri fakülte bazında tespit edilerek gerekli eğitimler organize edilmelidir. Eğitim fakülteleri öğretim elemanlarının pedagoji ve uzaktan eğitim konularında diğer fakül-

telerin öğretim elemanlarıyla deneyim paylaşımı yapabilmeleri sağlanmalıdır. Eğitim fakültesi dışındaki fakültelerde de uzaktan eğitim pedagojisi farkındalığı oluşturulmalıdır.

- Uzaktan sınavların ölçme değerlendirme açısından hakkaniyetle yapılmadığı anlaşılmaktadır. Uzaktan sınavların geçerlik ve güvenilirliğini yükseltmeye, sınav güvenliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öğretim elemanlarının bu konudaki eksiklerini tamamlamaları için gerekli eğitimler organize edilmelidir.
- Uzaktan veya çevrimiçi dersler vasıtasıyla daha az öğretim elemanı ile daha geniş öğrenci kitlesine ulaşabilme imkanı sağlanmaktadır. Dijitalleşme eğiliminin de arttığı düşünüldüğünde gelecekte dijital ortam becerileri yüksek öğretim elemanına talep daha yoğun olacaktır. Akademik kariyer hedefi olan adayların bu öngörüye dikkate alması faydalı olacaktır.

Eğitim-öğretim süreçlerine ilişkin öneriler:

- Ders planlamalarında hangi derslerin uzaktan hangi derslerin yüz yüze devam edeceği net olarak ifade edilmeli, hangi senaryolarda hangi önlemlerin alınacağı ve değişiklik yapılacağı açık şekilde belirtilmelidir.
- Derslerin %40'lık bir bölümünün uzaktan yapılabileceğine yönelik talimat üniversitelerin müfredat komisyonlarınınca değerlendirilmeli ve öğretim elemanlarının da görüşleri alınarak belirlenecek derslere uygulanmalıdır.
- Salgınla birlikte iş piyasalarının da dönüşümü söz konusu olduğundan öğrencilere kazandırılması gereken yeterlikler yeniden analiz edilerek yükseköğretim müfredatları güncellenmelidir.
- Yükseköğretim Kurumları Dersleri Platformu'nda yalnızca yazılı kaynaklar paylaşılmaktadır. Bu platformun video ve podcast içerikleriyle de zenginleştirilmesi faydalı olacaktır.
- Yüz yüze, karma veya uzaktan eğitim ortamlarında maksimumu verim ile etkili ders işlemeye yardımcı olacak kaynaklar paylaşılmaya devam edilmelidir.
- Özellikle Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi gibi çokça bölümün ortak aldığı derslerin kampüs yoğunluğunu azaltmak üzere uzaktan ve çevrimiçi öğretime devam edilmesi uygun görünmektedir. Kapsam genişletilerek kalabalık ve ortak diğer derslerin de uzaktan ve çevrimiçi öğretime başlanmalıdır.

Öğrencilere ilişkin öneriler:

- Salgın sürecinde çeşitli saiklerle mağduriyetler yaşayan hem yerli öğrencilerin hem de uluslararası öğrenciler için belirsizliğin verdiği rahatsızlık giderilmelidir. Bunun için üniversitelerde tüm akademik ve idari birimleri kapsayan salgın süreci senaryoları ve eylem planları geliştirilmelidir.
- Afganistan ve Suriye gibi siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı bölgelerden gelen uluslararası öğrencilerin eğitime erişim ve barınma durumları yakından takip edilmeli, yaşam koşullarında iyileştirmeler yapılmalıdır.
- Yaşam maliyetleri yükselmesi sebebiyle burs imkânlarının genişletilmesi, uygun fiyatlı barınma ve gıda olanaklarının artırılması öğrenciler lehine öncelikli görünmektedir.
- Akademik yıl içerisinde öğrenciler eğitime devam ederken kampüste veya çevresinde çalışabilecekleri yarı zamanlı iş imkânları sağlanması da katkı sağlayacaktır.
- Ders programlarının ve kredi sistemlerinin daha esnek hale getirilmesi, dönemi uzayan öğrencilerin harçlarının düşürülmesi ve yeni ek süre haklarının tanınması, yatay geçiş imkânlarının genişletilmesi gibi kolaylıklar salgın süreci ve sonrasında öğrencilere sunulmalıdır.

Yöneticilere ilişkin öneriler:

- Senatolar, farklı senaryolara göre uzaktan, yüz yüze veya karma olarak eğitim öğretime devam edilebileceğini dikkate alarak kararlar almalıdırlar.
- Salgın koşullarının bölgesel seyri farklılaşabileceğinden yükseköğretim yönetiminin yerleşme eğilimi desteklenmelidir.
- Vaka ve vefat sayılarının yükselişi karşısında toplumsal rahavetin devam etmemesi için yükseköğretim kurumlarının ve akademisyenlerin kamuya yönelik mesaj ve paylaşımlarının artırmaları faydalı olacaktır.
- Öğretim elemanlarının kalabalık gruplara verdikleri uzaktan derslerde ders saatinden tasarruf edilebilmektedir. Ancak bu derslerde öğretim elemanın sarf ettiği gayret küçümsenmemelidir. Bu durumun özlük hakları bakımından daha da iyileştirilmesi beklenmektedir.

- “Küresel Salgın Sürecinde Kampüs Ortamlarına Yönelik Uygulamalar Rehberi” ve “Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Rehberi”nin üniversitelerden gelen geri dönüşlere ve araştırma verilerine göre güncellenerek yeniden yayınlaması, salgın sürecinde yükseköğretim kurumlarının daha az kayıpla ve geçtiğimiz yıla göre daha başarılı yönetilmesini sağlayacaktır.
- Paydaşların görüş, değerlendirme ve geri bildirimleri düzenli aralıklarla değerlendirilerek yeni akademik yılda şartların iyileştirilmesi ve müfredatların gözden geçirilmesi için kullanılmalıdır.
- Tüm sektörlerde olduğu gibi yükseköğretimde de salgının dijitalleşme eğilimini artırdığı görülmektedir. Yükseköğretim paydaşlarının kazandığı dijital araçları kullanma alışkanlığı, salgın sonrası dönemde de bir fırsat olarak görülmelidir. Yükseköğretim kurumlarında dijital dönüşüm ofisleri ve uzaktan eğitim merkezlerinin hem insan kaynağına hem de altyapı ve donanım unsurlarına yapılan yatırım artırılarak devam ettirilmelidir.

Kaynakça

- Abel, J. R., ve Deitz, R. (2020). Delaying College During the Pandemic Can Be Costly (No. 20200713). Federal Reserve Bank of New York. <https://ideas.repec.org/p/fip/fednls/88364.html> adresinden 1.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Al-Samarrai, S., Gangwar, M., ve Gala, P. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on education financing. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33739> adresinden 1.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Bahadır, N. H., ve Gürsoy, S. (2020). Covid-19 ve AB Erasmus+ Programına Bakış: Kırklareli Üniversitesi Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(COVID-19 Special Issue), 728-751.
- Baig, A., Hall, B., Jenkins, P., Lamarre, E., ve McCarthy, B. (2020). The COVID-19 recovery will be digital: A plan for the first 90 days. *McKinsey Digital*, 14. <https://www.mckinsey.de/~media/McKinsey/Business%20Functions/McKinsey%20Digital/Our%20Insights/The%20COVID%2019%20recovery%20will%20be%20digital%20A%20plan%20for%20the%20first%2090%20days/The-COVID-19-recovery-will-be-digital-A-plan-for-the-first-90-days-vF.pdf> adresinden 19.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Calderon, A. (2018). Massification of higher education revisited. *Melbourne: RMIT University*. https://www.researchgate.net/publication/331521091_Massification_of_higher_education_revisited adresinden 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (COVID-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *AUAd*, 6(2), 11-53.
- Ceyhan, S., ve Uzuntarla, Y. (2020). Akademik personelin COVID-19’a yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 259-276.
- CNN TÜRK. (2021, 30 Eylül). *Gece Görüşü Programı* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=fWJomrdJK2c&ab_channel=CNNT%C3%9CRK adresinden 1.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Curtin, R. (2021). Reimagining higher education: the post-covid classroom. *Educause Review*. <https://er.educause.edu/articles/2021/4/reimagining-higher-education-the-post-covid-classroom> adresinden 18.09.2021 tarihinde erişilmiştir
- Çimen, E., Gürdal, G., Çuhadar, S., ve Çanak, T. A. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) sürecinde Türkiye’de üniversite kütüphaneleri. *Bilgi Dünyası*. 21(1), 167-203.
- Demir, Ö, Toprak, M., Yıldız, S., Demir, Z., Bakan Kalaycıoğlu, D., Güç, A., Uğur, Z., Eyerci, C., Toprak, A., Yıldız, Ö. ve Çelikkaya, R. (2020). İzolasyon Döneminin Türkiye’deki Akademis-

- yenler Üzerine Etkileri Araştırma Genel Raporu. <http://omer-demir.net/pubs/izolasyon-doneminin-turkiyedeki-akademisyenler-uzerine-etkileri/> adresinden 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Durak, G., Çankaya, S. ve İzmirli, S. (2020). Examining the Turkish Universities' Distance Education Systems During the COVID-19 Pandemic. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 14(1), 787-809.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2021). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. <https://covid19.who.int/> adresinden 18.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Eğilmez, Ö. ve Koca, G. (2020). Turkish higher education profile in the context of Covid-19 studies. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(3), 535-546.
- Erdem, A. R. (2013). Üniversite özerkliği: Mali, akademik ve yönetsel açıdan yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 97-107.
- Erdoğan, N.(2019). *Geleceğin Türkiye'sinde Yükseköğretim*. (Geleceğin Türkiye'si Raporları No:2). İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği. https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/yuksekogretim_rapor_ozeti.pdf adresinden 11.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Erhan, Ç., ve Gümüş, Ş. (2020). *Küresel salgın sonrasında yükseköğretimde fırsatlar ve riskler: Üniversitelerin geleceği*. Şeker, Özer, A. ve C. Korkut (Der.), Küresel salgının anatomisi: İnsan ve toplumun geleceği içinde, TÜBA.
- Ercüt, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125-133.
- Eryılmaz, M. ve Genis-Gruber, A. (2021). Assessment of online exam system perception in COVID-19 pandemic era. *Proceeding of The International Conferences On Mobile Learning and Educational Technologies 3-5 Mart 2021*.
- Ewing, L. A. (2021). Rethinking higher education post COVID-19. (in *The Future of Service Post-COVID-19 Pandemic, Volume 1*, Eds. Jungwoo Lee & Spring H. Han), Springer.
- Farnell, T., Skledar Matijevic, A., ve Šćukanec Schmidt, N. (2021). The Impact of COVID-19 on Higher Education: A Review of Emerging Evidence. Analytical Report. European Commission. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/876ce591-87a0-11eb-ac4c-01aa75ed71a1/language-en> adresinden 18.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Fuchs-Schündeln, N., Krueger, D., Ludwig, A., ve Popova, I. (2020). The long-term distributional and welfare effects of Covid-19 school closures (No. w27773). National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w27773/w27773.pdf adresinden 1.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Hanushek, E. A., ve Woessmann, L. (2020). The economic impacts of learning losses. OECD. <https://www.edworkingpapers.com/sites/default/files/Hanushek%2BWoessmann%20>

- 2020%20OECD%20Education%20Working%20Paper%20No.%20225.pdf adresinden 29.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Hark Söylemez, N. (2020). The evaluation of some studies on distance learning in context of COVID-19. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10 (3), 625-642.
- Hatıplı, M. ve Köksalan, N. (2021). COVID-19 salgını sürecinin bir gerçeği olarak dijital göç. 5. *International Paris Conference on Social Sciences, February 7-8, 2021, Paris – France*.
- Johns Hopkins University - CSSE (2021). COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE). <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> adresinden 18.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Locke, J.M. (2021). Reflections on How COVID-19 Changed the Future of Higher Ed. <https://collegiseducation.com/news/higher-ed-trends/post-covid-reflections-future-of-higher-ed/> adresinden 18.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Martin, J.H. (2021). How will university campuses change post-pandemic? <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210322142245312> adresinden 17.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Mok, K. H., ve Montgomery, C. (2021). Remaking higher education for the post-COVID-19 era: Critical reflections on marketization, internationalization and graduate employment. *Higher Education Quarterly*, 75, 373–380.
- ÖSYM - Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı. (2021). 2021-YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler. <https://www.osym.gov.tr/TR,21286/2021-yks-yerlestirme-sonuc-larina-iliskin-sayisal-bilgiler.html> adresine 21.09.2021 tarihinde ulaşıldı.
- Öz Ceviz, N., Tektaş N., Basmacı G. ve Tektaş, M. (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.
- Psacharopoulos, G., Collis, V., Patrinos, H. A. ve Vegas, E. (2021). The COVID-19 Cost of school closures in earnings and income across the world. *Comparative Education Review*, 65(2), 271-287.
- Rossiter, S. (2020). Cheating becoming an unexpected COVID-19 side effect for universities. <https://www.cbc.ca/news/canada/edmonton/cheating-becoming-anunexpected-covid-19-side-effect-for-universities-1.5620442> adresinden 14.10.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı. (2021a). COVID-19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/> adresinden 24.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı. (2021b). COVID-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/> adresine 28.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Salmi, J. (2020). COVID's lessons for global higher education: Coping with the present while building a more equitable future. Lumina Foundation. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/>

ED611329.pdf adresinden 29.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

TeamLease Edtech. (2021). COVID-19 learning loss in higher education. TeamLease Edtech. <https://www.teamleaseedtech.com/uploads/covid-19-learning-losshigher-education-reports.pdf> adresinden 29.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Toprak, M., Bayraktar, Y., ve Özyılmaz, A. (2020). *The COVID-19 pandemic and the digital transformation in Turkish higher education: An evaluation from the perspective of industry 4.0 and society 5.0*. Demirbaş, D., Bozkurt, V., & Yorğun, S. (Ed.) The Covid-19 Pandemic And Its Economic, Social, And Political Impacts içinde, Istanbul University Press.

UNESCO. (2021a). UNESCO figures show two thirds of an academic year lost on average worldwide due to Covid-19 school closures. <https://en.unesco.org/news/unesco-figures-show-two-thirds-academic-year-lost-average-worldwide-due-covid-19-school> adresinden 17.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO. (2021b). Total duration of school closures. <https://en.unesco.org/covid19/education-response#durationschoolclosures> adresinden 19.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yıldız, V. A. (2020). Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri. *2st International Conference on Interdisciplinary Educational Reflections (19-20 June)*.<https://icier2020.neu.edu.tr/wp-content/uploads/sites/38/2020/09/31/ICIER-2020-Proceeding-book-published-16.09.2020.pdf#page=19> adresinden 17.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yorguner, N., Bulut, N. S., & Akvardar, Y. (2021). COVID-19 salgını sırasında üniversite öğrencilerinin karşılaştığı psikososyal zorlukların ve hastalığa yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi. *Noro-Psikiyatri Arsivi*, 58(1), 3-10.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2021). 2020-2021 Öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 21.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu. (2020). YÖK'ten Küresel Salgın İle Mücadele Sürecinde Yeni Düzenlemeler-II. <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/23-kuresel-salgin-ile-mucadele-gerceklesen-yapisal-duzenlemeler-2.pdf> adresinden 25.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu. (2021a). Küresel Salgın Sürecinde Kampüs Ortamlarına Yönelik Uygulamalar Rehberi <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/kampus-ortamlarina-yonelik-uygulamalar-rehberi-2021.pdf> adresine 23.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu. (2021b). Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/kuresel-salginda-egitim-ve-ogretim-sureclerine-yonelik-uygulamalar-kilavuzu-2021.pdf> adresine 23.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim bağlamında kampüs, eğitim ortamları, öğretim üyeleri, eğitim-öğretim, öğrenciler, barınma, yönetim ve özerklik mevzularına yönelik öne çıkarılan öneriler şunlardır:

- Kampüslerde ve konaklama yerlerinde öğrencilerin internet erişimlerinin yanında bağlantı hızı, taşınabilir bilgisayar ve akıllı cihazlara erişimleriyle ilgili istatistikler tutulmalı ve paylaşılmalıdır.
- Öğretim elemanları farklı senaryolara göre uzaktan, yüz yüze veya karma olarak derslerini işleyebilecek şekilde hazırlık yapmalıdırlar.
- Uzaktan sınavların geçerlik ve güvenilirliğini yükseltmeye, sınav güvenliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öğretim elemanlarının bu konudaki eksiklerini tamamlamaları için gerekli eğitimler organize edilmelidir.
- Ders planlamalarında hangi derslerin uzaktan hangi derslerin yüz yüze devam edeceği net olarak ifade edilmeli, hangi senaryolarda hangi önlemlerin alınacağı ve değişiklik yapılacağı açık şekilde belirtilmelidir.
- Salgınla birlikte iş piyasalarının da dönüşümü söz konusu olduğundan öğrencilere kazandırılması gereken yeterlikler yeniden analiz edilerek yükseköğretim müfredatları güncellenmelidir.
- Yaşam maliyetleri yükselmesi sebebiyle burs imkânlarının genişletilmesi, uygun fiyatlı barınma ve gıda olanaklarının artırılması öğrenciler lehine öncelikli görünmektedir.
- Salgın koşullarının bölgesel seyri farklılaşabileceğinden yükseköğretim yönetiminin yerleşme eğilimi desteklenmelidir.